

PAPER_DE_VIDRE_

Número 61, 22/05/12

De llevant i de garbí

Ramon Lladó | ✉ (mailto:Ramon.Llado@uab.cat)

Per a Anna

L'arribada de l'estiu tenia els seus perills. Passada la festa final del curs, els dies dels exàmens havien quedat enrere i s'escolava un mes de juliol esfilagarsat i feixuc. A primers d'agost, quan deixàvem la ciutat per anar a passar tot un mes a la vora del mar, encara em calia superar una altra prova.

Perplex, buscava confort en alguna culpa que em calia expiar. El cos s'havia deixat endur però el pensament s'imposava un viarany que reclamava més temps, un trajecte interior que se superposava a aquell viatge en carretera que havíem de fer i que jo, malgrat la família, havia de recórrer en una mena de soledat iniciàtica, sense companyia ni complicitats.

Començar les vacances no era fàcil. No havia fet les paus amb els afanys del curs i de l'hivern. Quedaven comptes per saldar, i els dies a venir prometien una altra lluita. La teranyina dels hàbits insistia a no voler desfer-se de mi. Podia estar corprès per la tirania d'una nena que m'havia mostrat el seu desamor, i viure encara esclau d'aquesta passió no corresposta. O deixar, entre recances, un company d'escola amb qui havia construït amb mil treballs el temps exigü i magre del curt estiu a ciutat; un temps encara subjugat per les obligacions estudioses, els horaris estrictes, les prohibicions familiars.

Inaugurar l'estiueig de veritat no deixava de ser com començar un exili previst, que no prometia encara gaires al·licients. Potser aquesta era la primera penitència: enfilar el coster que pujava fent giragonses cap al campanar de la plaça, després de deixar enrere un raval de construccions recents. Quan arribàvem, em coïa l'angúnia de no reconèixer que les vacances havien començat, o de reconèixer que no les desitjava. M'instal·lava en una casa desconeguda, que aquell any els pares havien llogat en un carrer diferent al de l'any anterior; un apartament esquivol, segurament ple d'humitats i amb una olor encara no memoritzada. Hi havia d'adaptar l'humor i la pell. I aleshores seguia la lenta espera en un terreny intermedi, fet d'indecisions, de llargues paciències, d'immobilitats, uns dies en què l'estiu vivia un interregne inacabable abans que no em conquistés. Un temps en què m'avorria, en què no reconeixia res i l'ànima em penjava d'un fil. Fins que, de sobte, imperceptiblement, ja era a dins. Llavors m'omplia una mena d'oblit feliç.

L'hivern i l'estiu eren dues masses de temps oposades, que s'ignoraven entre elles. Però només els separava un eix. Tant sols calia girar-lo per passar de l'un a l'altre. I aquest eix era la carretera de la costa. La carretera que menava al poble de platja semblava un relat que rellegíssim cada any amb la mateixa fal·lera. Habituat al trajecte, el cos seguia de memòria els moviments que dibuixava la carretera, els girs a banda i banda, la geografia agombolada arran dels vidres, com si s'hagués congregat per veure'ns passar. Quan arribàvem al poblet, la impressió s'anava descabdellant lentament. El primer dia les coses estaven com plegades sobre elles

mateixes. Les sensacions eren esvaïdes, tot venia massa ple de les urgències que acompanyaven la instal·lació. El bany inicial, com un baptisme, el sacseig d'un precipitat canvi de costums que no feia caure la crosta dels hàbits. L'endemà començava a fer presents els signes familiars. Els llocs per on passava es començaven a il·luminar de senyals que l'omplien de sentit; les parets amb els guixots i els rètols esquinçats que m'havien quedat gravats des de l'estiu anterior. Els boixos, l'olor agra de marina barrejada amb les aromes dels unguents de platja, la bravada salitrosa del peix fresc que anàvem a buscar a la confraria de pescadors, els rètols de les botigues, les cares conegudes del qui hi vivien tot l'any, immobilitzats en les seves feines rituals, els racons amb els quals em lligava una adherència secreta.

El mar era un decorat fet a la meua mida, d'una senzillesa sumptuosa. Profund i ample, semblava que m'hagués estat esperant tot aquell temps. No m'atreia tant el seu interior, la tela blava encegador, el moviment de les onades, sinó la llenca de terra que l'emmarcava, la càlida sorra ocre preparada per servir d'escenari a la llibertat i als jocs. Tota la vida passava en un glop a aquest cantó de l'escenari. La mesura de la meua eufòria consistia a disposar d'un immens rerepaís propi on la sorra de la platja i la grava dels camins es confonien. Aquell país era igual i alhora diferent al que havia deixat un any abans. Onze mesos d'evocació havien de tenir la força de mantenir-lo intacte. La memòria el prometia acollidor, però en retrobar-lo, els signes inicials, sempre inquietants, indicaven que la meua reconciliació amb ell no havia de ser cosa fàcil.

Els primers compassos de l'estiu s'havien d'executar sense impaciència. Calien uns dies perquè el nen de ciutat recuperés costums més salvatges, gairebé oblidats, que havíem escombrat gairebé d'un cop de mà amb el contacte de la ciutat i de l'hivern. L'adaptació no era pas bufar i fer ampolles. Culpable d'haver esperat, contra tota lògica, que el pas de l'hivern a l'estiu es faria tot sol, amb la facilitat amb què es recorren seixanta quilòmetres de carretera, ara havia de pagar una penyora si volia saltar definitivament a un món sense disciplina i sense abstraccions, on les hores d'antuvi es farien llargues, on havia de triar amb quin amic o amb quina colla sortiria, entre les diferents possibilitats que se m'obrien. La sensació de llibertat, les bicicletes, els "envelats" als quals en dèiem toldos, les mànegues d'aigua, les galledes, els contorns i el tacte dels objectes obrien el camí d'una plenitud fugaç. Però només prometien la felicitat per poques setmanes. Eren un botí que no es podia aconseguir mai del tot. I jo tenia la temptació de fer-ho tot de pressa, de posar les cames allà on m'anava el pensament.

El regne de l'aire lliure, el gegant mític del sol, governava amb autoritat els ritmes i els espais. La majoria de carrers encara no s'havien asfaltat. Eren poc més que camins de grava, carrerades de sorra amb algun roc escadusser; n'hi havia d'urbanitzats més recentment amb males herbes que creixien a les voreres. Si hi passaves s'aixecava polseguera i els dies de pluja s'entollaven, tot fent impracticable el pas de les bicicletes. Els vorals i les botigues del nucli de pescadors que s'aglevava a un extrem de la platja, semblaven la còpia reduïda d'un decorat de western. Les façanes blanques, les finestres amb porticons blaus, la vegetació de pins, les roselles, els geranis que convivien als patis i als terrats. El temps girava més lent, les sensacions es multiplicaven: olor de pi, de farigola, d'insecticides amb què els grans miraven de combatre l'assalt de les bestioles. Fresses i brogits amplificats per la ressonància particular que es creava en l'aire. Els xiulets dels trens a la nit que em sobresaltaven amb un acord llarg i estrident. Tot es feia nou, i alhora esdevenia estranyament familiar, com si ho conegués d'una vida anterior o m'arribés rescatat d'un somni. L'evidència de l'estiu en aquell poble de platja no em deixava temps per reaccionar, apareixia de sobte i se'm plantava brutalment al davant. Em deia bon dia amb la mateixa cruesa amb què m'acomiadava al cap de quatre setmanes.

Els matins estaven completament acaparats pels banys.. Havent dinat, després d'una hora de migdiada o de repassar matemàtiques, ens acostàvem al jardí de ca'l senyor Botet. Era un casalot situat a uns dos-cents metres de la platja, a la barriada de ponent on vivien la major part de les famílies de pescadors, barrejades amb l'emergència dels estiuejants que havien urbanitzat gairebé completament la zona amb una florida de xalets.

El casalot de la família Botet destacava de la resta de construccions. Era molt més ampli, amb un jardí poblat de pins, que envoltava la casa, amb diferents tipus d'arbustos mediterranis, llimoners i algun garrofer. En els marges del senderol central hi havia parterres on creixia alguna hortalissa i torretes de flors. La tarda s'allargassava. Hi passàvem les hores més grasses del dia, fins al moment de sopar. L'oficiant d'aquell món infantil era Ramon Botet. El nas gros, els cabells esborrifats i escassos, l'aire de músic de cobla. Devia tenir entorn dels seixanta anys. De paraula fàcil i exuberant, era bonhomíós en el tracte i humorista molt fi . Però de tant en tant ens sorprenia amb rampells de mal geni. Aquell metge de Reus, a punt de jubilar-se, semblava tenir un imant que atragués la canalla. Combinava la màgia del pallasso amb l'autoritat dels vells mestres d'escola o dels notaris. Ens deixava lliures però al mateix temps ens vigilava severament. Voluminós de còrpora, gastava idees senzilles, rodones com pans, però alhora estava immers en un món de cabòries eficacíssimes que ranejaven l'extravagància. Havia creat un paradís infantil tangible, que ens entretenia pràcticament durant totes les vacances, en una època en què no hi havia casals d'estiu ni ludoteques ni parcs temàtics.

Els matins, al pic de la calor, estaven totalment acaparats pels banys i el xalet quedava una mica enfosquit en el nostre imaginari. Però la torre dels Botet ens sotjava immòbil, silenciosa i protegida, ens esperava pacientment en el seu lloc i recuperava per unes hores la condició de casa normal i corrent entre d'altres; una mica més gran, això sí, un punt misteriosa i altiva. Era obligat girar-li una mica l'esquena. Entre el silenci oblidatís de l'escalfor i el cant de les cigales, les seves parets de totxana grogues, les dues plantes, la teulada de doble batent, la torreta circular com de petit castell i la porxada suggestiva, adormides mentre la colònia d'estiu era a la platja, només feia que preparar millor la seva aparició majestuosa.

A la banda de la platja ens lliuràvem a totes les gammes possibles de jocs amb la sorra, l' entrar- i - sortir de l'aigua. La despesa física em deixava extenuat. Quan plovia o el vent de llevant girava molt fort, ens lliuràvem al jocs d'esbarjo a l'aire lliure. Fèiem passeigs amb bicicleta o ens aventuràvem pels boscos dels contorns per córrer, collir figues o simplement badar. Des dels primers dies ja havíem retrobat els amics que formaven la colònia.

Tant si bufava garbí com llevant, les tardes entre pins de ca'n Botet no eren completament gratuïtes sinó que s'orientaven, sobretot, a un objectiu: representar la "funció" de final de vacances. Nens i no tant nens participàvem en un espectacle a base de teatre, dansa, cançons i esquetxos. No hi tenia entrada fàcil qualsevol. Jo mateix no hi hauria estat admès si abans les cosines grans, i després les meves germanes, no haguessin format part de l'estol dels elegits. Tenia molt de pertinença legítima a un club que girava entorn d'uns llaços subtilment teixits, d'unes imantacions tènues que mantenien remotes complicitats.

Entre dos jocs preparàvem la funció. Els assaigs s'allargaven pràcticament durant tot el període d'estiueig. Eren la part "seriosa" de les nostres activitats. Calia tenir-ho preparat tot per a la darrera setmana d'agost, quan les vacances ja arribaven al seu terme. A mitjans de mes, després de la nit de sant Llorenç, que portava pluja d'estrelles, l'estiu començava a girar i sovint hi havia tempesta. Quan plovia ens refugiàvem al garatge, on desaven les andròmines de bany, estris agrícoles per les feines del jardí i algun cotxe de segona mà que ens observava. Allí continuaven els assajos mentre durés el xàfec, però la mullena provocava un punt d'excitació

general tot se n'anava una mica en orris. L'aigua inundava el sorral i es barrejava amb la pinassa, però provocava noves olors carregades de perfums. Els tolls d'aigua creaven petits miralls a terra, sota la tenda vegetal que formaven els arbres. Petites agulles de pinassa enterbolien una mica aquella superfície polida on es veien reflectides les cares i la reguera de bombetes de colors que adornarien l'escenari. Sovint se n'anava l'electricitat i calia suspendre tot aquell desplegament. Aleshores pujàvem a berenar a la casa o ens quedàvem jugant a cartes protegits de la mullena a la terrassa porxada que donava l'esquena al jardí.

La nit del festival, pares, cosins, avis, tiets i coneguts s'havien d'asseure a la improvisada platea, davant del teló penjat entre dos pins enormes de quaranta anys. Els talents de la canalla havien de posar-se en solfa sota la mirada atenta i severa dels directors i coreògrafs d'aquell espectacle, la majoria membres de la família Botes. Els fills representaven el paper de lloctinents. Eren, cadascun a la seva manera, els líders prestigiosos de la tribu, sota la tutela omnipresent del gran xaman. Tots s'esmerçaven com si d'allò depengués el seu prestigi igual que s'havien esforçat un any abans i com ho farien al següent. Eren els principals responsables de bastir aquella petita apoteosi que aconseguia una aliança sòlida entre la devoció infantil i la indulgència de les famílies, que consideraven aquella festa social mesocràtica com un patrimoni a conservar.

Ningú no sabia gaire bé quan havia començat aquell esdeveniment. Als petits, però, la qüestió no ens treia la son. El seu origen s'havia perdut com les rieres assecades que dormien sota l'arenal i les dunes, sota la grava llimosa de Calafell. Segurament estàvem convençuts que provenia d'un passat remot, tant antic com la platja, o que havia esta sempre allí, aguantant les edats, igual que les llegendes orals sobre pescadors endurits que sortien a la mar i es quedaven hores i hores feinejant immòbils a la banda de ponent, enxarxant la magra provisió, entre la ratlla de mar i la línia litoral de margalló i d'oliveres, com que si formessin part d'un fris hel·lènic. Però el que semblava fora de dubte és que continuaria molt temps enllà. Hi aniríem anys rere any. Els fills ocuparien el nostre lloc, emularien les proeses esporuguides que ens omplien d'orgull. Ca' n Botet donaria origen a nissagues que haurien germinat arran d'amors furtius damunt la pinassa o en la foscor del garatge ple de barques menudes, patins i flotadors. Els fets ho confirmaven. Cada estiu, entre els més grans, al caliu d'una melodia californiana, sorgien amors de temporada, que a nosaltres ens semblaven legítims pactes de fidelitat. La freqüentació d'aquella casa ens feia més exclusius davant dels grans o dels altres nens, considerats per nosaltres com simples trinxeraires.

Els primers dies, quan encara no hi havia assaig, agafàvem la bicicleta per les urbanitzacions dels voltants, situades en tossals lleument enlairats respecte la platja, a la recerca de móres o figues o sortíem d'excursió a la caça d'alguna resta arqueològica que sorgir a les ruïnes del castell: un collar antic, un crani, un cartutx de carrabina, que somicaven d'ençà de qui sap quants anys, a recer d'una paret enrunada o d'un hort desafectat. Quan ens creuàvem amb altres colles que no coneixíem, ens semblaven menys legítims que nosaltres, privats com estaven del privilegi de freqüentar aquella casa especial. Formar part d'aquella colla amb domicili fix tenia associat un prestigi, un deix de civilització, de virtuts modernes i d'urbanitat antiga. Els ensenyaments del senyor Botet, flanquejat per la seva dona, una matrona de cos generós, carregada de paciència i amb la veu molt dolça, se situaven didàcticament a mig camí de Baden Powell i de Llucieta Canyà. Per una banda, el servei desinteressat, la llibertat dins d'un ordre empeltat de virtuts vagament cristianes; de l'altra, el seny pragmàtic d'una modernitat catalana prudent però sense complexos, que havia estat derrotada a la guerra, juntament amb altres coses i altres gents, però que resistia, una mica petulant, com si l'autoritat tolerés aquella curiosa reserva d'indis.

L'ombra dels pins de ca'l senyor Botet donava cada tarda una frescor especial,

diferent a la dels altres indrets de calma. El renou de la canalla no semblava alterar-la. Després de quinze dies d'assaigs, que alternaven amb el corrent espontani dels jocs i les músiques que alliberava el tocadiscos, les últimes tardes estaven dedicades a embastar els detalls de darrera hora. Confeccionàvem el vestuari després d'haver-lo seleccionat acuradament. Les golfes de la casa atresoraven armaris replets i baguls curulls de disfresses: barrets, capes de princesa, tutús i attrezzo de diversa mena. Es preparava la il·luminació. Dues rastelleres de bombetes de colors i algun focus, penjats darrere l'escenari i damunt el prosceni, d'on havíem escombrat acuradament la pinassa i les pinyes que havien caigut dels arbres, creaven l'atmosfera més adequada. El filferro voltaic creava com un ramell de llum esgrogueïda que quedava suspesa sota un sostre d'agulles de pi que gairebé es confonia amb la foscor tènue del cel estrellat. I rere la tanca de boix que delimitava la finca albiràvem la lluisor de les finestres d'alguns apartaments a l'altra banda del carrer, com si fossin petites llotges on els curiosos s'apuntaven a la festa tot mirant des d'una distància prudent. La gent no venia endiumenjada. Amb una mica més d'atenció a la indumentària, això sí, semblava que continuessin la sessió de platja. Tothom s'havia portat una gandula per seure a la fresca i alguns passavolants, que no hi estaven convidats, es quedaven un moment prop del portal o treien el cap entre les mates que cobrien la tanca metàl·lica per admirar aquella singular atracció domèstica anual, que havia corregut de veu en veu pràcticament a tot el poble.

A la "funció", segons un guió prèviament establert per l'autoritat indiscutible del senyor Botet, oficiant d'indiscutible mestre de cerimònies, o per la Maria Rosa o la Montserrat, les seves dues filles, s'hi succeïen paròdies de Don Juan Tenorio, poesies i auques, recitals d'acudits, teatre familiar o petits sainets, que havien de prescindir totalment de decorat, danses hawaianes o de les Mil i una Nits, xotis madrilenys, concerts d'acordió, cançons en playback i algun concurs de retentiva que feia somriure el públic. Es revisaven melodies que sonaven a la ràdio, o estàndards dels grans cloners del moment o de cantants lleugers. Els especialistes del traç gruixut s'arrencaven a improvisar. L'accent acanallat triomfava a l'escenari, venien cuplets i tangos que s'havien fet famosos abans de la guerra. Hi havia, naturalment, l'"elenc" de la mainada, amb totes les combinacions possibles d'alçades i habilitats, però també l'estol dels seniors, format pels més agosarats entre la colònia d'estiuejants, que també volien exhibir destresa en el món de l'entertainment. Hi havia números fixos que es repetien cada temporada i també performances que s'improvisaven al compàs de l'actualitat, amb els "populars" d'aquells anys o les estrelles i mites més o menys efímers que imposava la moda o la televisió. Aquell genial desgavell hauria fet omplir alguna pàgina a un diari local, si haguessin existit. Aquesta mancança periodística l'esmenava en persona el mateix senyor Clotet, que editava tot sol un full manuscrit, on imitava amb detallisme els tons i les facècies d'un setmanari humorístic, redactant anuncis i notícies, dibuixant "sueños" que celebraven la vida quotidiana a la platja i a casa seva. Cadascú de nosaltres, o bé un parent o el botiguer del barri, podíem esdevenir protagonistes d'un article o un dibuix satíric d'aquella gasetta estival.

La doble filera de garlandes, els llums, la gramola, els altaveus i les cortines a banda i banda dels olorosos pins, finalment eren a punt. Havíem fet l'assaig general i s'acostava l'hora.

Penetrar de nits, ni que fos excepcionalment per aquelles dates, al jardí que tothom anomenava "Els pins", havia de provocar-nos un aiguabarreig d'exaltació i malenconia. Primer el cor batejava fort. Els jocs, les baralles, els berenars, les gimkanes, els flirteigs mig clandestins que havien tingut lloc en estricte horari de tarda al jardí de les delícies, havien preparat l'instant de devoció que ens empresonava dins un puny. Després els nervis i el defici que ens assaltava poc abans de sortir a actuar aviat s'apaivagaven, i en el seu lloc s'obria pas una sensació violenta de temença, un pressentiment que no tenia nom.

La petita funció del senyor Clotet s'havia reservat el lloc d'honor al calendari. El seu magnetisme ens havia atret amb més força que no volíem. Quan passaven els dies amb el seu color canviant, o bé apareixia un inquilí nou que era admès a la corrua de figures que desfilaven a l'estiu, teníem la convicció d'haver atresorat una substància mirífica que ens mantindria tot l'hivern amb el desig intacte de tornar. La disciplina de la "festa", els assajos, les seves derivacions sentimentals, tot plegat ens havia afectat només d'esquitllentes. Fins aleshores havíem pogut imposar un cert ordre, que es podia transgredir, però ara calia respectar una nova llei inflexible. Tot l'estiu al paradís semblava escapar-se en una sola nit intensa però fugaç. Tan aviat com fos executada la darrera pirueta, apagades les bombetes damunt l'escenari llimós, i la gent enfilés cap al reixat de sortida, començaria inevitablement la darrera penitència, encara més colpidora i secreta. L'estiu començava a perdre el dibuix. Les tardes s'esfilagarsaven i els temps d'espera ja no era l'antesala de cap promesa. Aviat hauríem de tornar a la disciplina dels hiverns. Passats pocs dies, amb les primeres tempestes de setembre, marxàrem carretera enllà per ravals i oliveres, giraria l'eix que donava l'esquena a tot aquell món i començaria una nova penitència.